

De klant in beeld

Wet kinderopvang en de gevolgen voor de gebruikers

Bijlagen bij Eindrapportage
gevolgen Wet kinderopvang
voor de gebruikers

Ten behoeve van het
ministerie van Sociale
Zaken en Werkgelegenheid

Drs. M. Jongsma

Paterswolde, januari 2006
Postbus 312
9700 AH Groningen
Pr. Irenelaan 1a
9765 AL Paterswolde
telefoon: 050 – 3097397
fax: 050 - 3097398
e-mail: info@vyvoj.nl
webste: www.vyvoj.nl

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE.....	1
BIJLAGE 1: GEBRUIKERSGROEPEN EN AANVULLENDE STEEKPROEVEN.....	2
BIJLAGE 2: RESPONS EN REPRESENTATIVITEIT	4
BIJLAGE 3: PROFIEL VAN GEBRUIKERS FORMELE KINDEROPVANG	7
BIJLAGE 4: TABELLEN MET BETREKKING TOT RESPONS EN REPRESENTATIVITEIT	10

BIJLAGE 1: GEBRUIKERSGROEPEN EN AANVULLENDE STEEKPROEVEN

De verschillende gebruikersgroepen

Het ministerie van Sociale Zaken wil dat het onderzoek een representatief beeld geeft van de gebruikers in december 2004 naar de volgende kenmerken:

- inkomensklasse
- aantal uren betaalde arbeid (of uren besteed aan studie/reïntegratie) per maand
- gebruik van kinderopvang, zowel formeel als informeel
- sociaal economische positie
- samenstelling van de huishouding (aantal kinderen, samenwonend/alleenstaand)
- huidige ouderbijdragen in de kosten kinderopvang

De andere voorwaarde voor het onderzoek is dat uitspraken naar bepaalde doelgroepen op betrouwbare wijze kunnen plaatsvinden. De doelgroepen die het ministerie van Sociale Zaken herkenbaar in beeld wil brengen zijn de gebruikers van de verschillende soorten kindplaatsen zoals die in 2004 gefinancierd werden: subsidieplaatsen, particuliere plaatsen, bedrijfsplaatsen en huishoudens die gebruik maken van de Regeling Kinderopvang Alleenstaande Ouders (KOA). In 2004 was namelijk voor verschillende groepen huishoudens sprake van een verschillende financieringsregeling. Kort samengevat verliep de financiering voor de verschillende groepen in 2004 als volgt:

- Subsidieplaatsen: de gemeentelijke overheid financierde formele kinderopvang voor doelgroepen die in gemeentelijk beleid waren vastgesteld. Ouders betaalden meestal een inkomensafhankelijke bijdrage, vaak conform de landelijke adviestabel van het ministerie van SZW.
- Bedrijfsplaatsen: de werkgever financierde de formele kinderopvang voor de eigen werknemers, meestal betaalde de ouder een inkomensafhankelijke ouderbijdrage conform de adviestabel van het ministerie van SZW (de wijze waarop en de hoogte van de bijdrage verschilde per bedrijfstak en per werkgever).
- Particuliere plaatsen: ouders financierden de kosten voor formele kinderopvang volledig zelf, wel maakten ze aanspraak op belastingaftrek.
- KOA-plaatsen: Regeling Kinderopvang Alleenstaande Ouders: financiering van formele kinderopvang via een subsidieregeling van het ministerie van Sociale Zaken voor alleenstaande ouders, financiering liep via de afdelingen sociale zaken van de gemeenten, ouders betaalden zelf geen ouderbijdrage.

Hieronder wordt uiteengezet hoe de ophoging van de steekproef voor de subsidieplaatsen heeft plaatsgevonden en hoe de aanvullende steekproef onder KOA-plaatsen is getrokken.

Ophogen van de steekproef voor de subsidieplaatsen

In het TNS NIPOBase waren 170 ouders met een subsidieplaats beschikbaar, maar gezien de te verwachten uitval in de periode van drie metingen en de door de opdrachtgever gewenste analyses is voor ophoging van de steekproef gekozen. Dit is gebeurd door uit de pilot van het RADAR-tevredenheidsonderzoek 2004 de "subsidie-ouders" aan te schrijven met het verzoek tot medewerking, daarnaast zijn de "subsidie-ouders" uit de gemeenten Den Bosch en Eindhoven aangeschreven met het verzoek tot medewerking. Aan deze respondenten is een link toegezonden waarop de vragenlijst is te downloaden. De werkwijze is hierdoor identiek aan die van de NIPO respondenten. Respondenten die aan de metingen deelnemen krijgen hiervoor een vergoeding.

Aanvullende steekproef KOA-ouders

Voor de aanvullende steekproef onder KOA-ouders zijn in december 2004 de Sociale Diensten van zeven van de dertig grote gemeenten benaderd met de vraag of zij de gebruikers van de Regeling Kinderopvang alleenstaande ouders wilden benaderen. De selectie van gemeenten heeft plaatsgevonden naar geografische spreiding en omvang.

Vervolgens zijn door vijf gemeenten aan bijna 700 gebruikers van de KOA-regeling brieven verstuurd met het verzoek tot medewerking. In twee gemeenten lukte het niet om tijdig de adressenbestanden gereed te hebben en aan te schrijven. Respondenten die aan beide metingen deelnemen krijgen hiervoor een vergoeding. 187 mensen reageerden positief (dus bijna 27%). In totaal zijn in maart 2005 187 vragenlijsten verstuurd, de respons was 67 vragenlijsten, dus 35,8%.

In onderstaand overzicht is te zien welke gemeenten hebben meegewerkt en hoe de respons per gemeente is geweest.

Overzicht verzonden brieven en respons KOA aanvullende steekproef (in aantallen)

	Brieven verstuurd	Bereid mee te werken; Vragenlijst verstuurd	Respons
Groningen	150	35	17
Sittard - Geleen	33	14	6
Dordrecht	50	14	3
Hengelo	63	27	12
Rotterdam	400	97	29
Totaal	696	187	67

BIJLAGE 2: RESPONS EN REPRESENTATIVITEIT

De onderzoeksresultaten zijn representatief voor de Nederlandse huishoudens met kinderen van 0-12 jaar anno eind 2004 die toen gebruik maakten van formele kinderopvang en geven een betrouwbaar beeld van de ontwikkelingen voor die gebruikers naar de verschillende soorten kindplaatsen. Voor de groepen die met een aanvullend onderzoek zijn benaderd (subsidieouders en KOA gebruikers) geven de resultaten een goede indicatie .

In de onderzoeksopzet is uitgegaan van een gestratificeerde steekproef naar soort kindplaats.

Na de screening van het totale panel door TNS NIPO is besloten om de verschillende deelgroepen in zijn geheel op te nemen in de steekproef, alleen de groep bedrijfsplaatsen waarbij één van de beide werkgevers meebetaalt is gelimiteerd omdat deze groep oververtegenwoordigd was.

Representativiteit algemeen

Om de representativiteit van de steekproef naar de totale populatie van huishoudens met kinderen van 0-12 jaar die gebruik maken van formele kinderopvang te toetsen is de verdeling naar soort kindplaats vergeleken met de screening van TNS NIPO en met CBS gegevens. Ook is een vergelijking gemaakt met algemene NIPO gegevens en CBS bestanden. Hieronder worden die resultaten beschreven.

De nulmeting

Verdeling naar soort kindplaatsen in TNS NIPO screening en steekproef voor de nulmeting:

In onderstaande tabel zijn de resultaten zichtbaar van de verdeling naar kindplaatsen die in de screening is gevonden in de TNS NIPO steekproef van december 2004.

Bij de steekproeftrekking zijn er alleen enkele (kleine) verschillen t.o.v. de screening binnen de groep bedrijfsplaatsen; namelijk de groep met 1 betalende werkgever en met 2 betalende werkgevers.

Vergelijking van verdeling naar soort kindplaats in de screening en de steekproef TNS NIPO december 2004

	Screening TNS NIPO November 2004	Steekproef TNS NIPO, december 2004 N=1144
Bedrijfsplaats	62.3%	62.9%
Subsidieplaats	10.5%	11.0%
KOA plaats	1.6%	1.8%
Particuliere plaats	25.0%	24.9%

Vergelijking van inkomensgroepen in de steekproef voor de nulmeting, NIPO gegevens bruto jaarinkomen en CBS-gegevens

In tabellen 8 en 9 van bijlage 4 vindt u de verdeling naar inkomenscategorieën in december 2004 en CBS-gegevens.

- In tabel 8 worden de *belastbare* inkomens van de huishoudens in de totale steekproef van december 2004 weergegeven: 50,4% van de huishoudens heeft een inkomen lager dan €45.000,-. Omdat er geen landelijk vergelijkbare gegevens voor handen waren van belastbare inkomens is voor de beoordeling van de verdeling van de steekproef naar inkomen ook gekeken naar bruto inkomens, waarover we wel CBS gegevens ter beschikking hebben.
- In tabel 9 worden de *bruto* jaarinkomens van Nederlandse huishoudens gepresenteerd (CBS, 2004). Hieruit valt af te lezen, dat 50% van de Nederlandse huishoudens in 2004 een bruto jaarinkomen heeft tot € 45.000.
- In tabel 9 worden de *bruto* jaarinkomens weergegeven van de huishoudens in december 2004 uit de TNS NIPO steekproef (bij de andere deelsteekproeven is niet naar bruto inkomen gevraagd), hiervan heeft 42,7% een bruto jaarinkomen van €45.000,- of lager (tegen 50% van de Nederlandse huishoudens met kinderen in 2004).

Dit betekent dat er relatief minder huishoudens zijn met lage inkomens bij de gebruikers van formele kinderopvang anno 2004. En dit is zoals elders in deze rapportage al gemeld ook uit eerder onderzoek al bekend. Conclusies m.b.t. de representativiteit van de steekproef kunnen hier niet aan verbonden worden omdat een betrouwbaar ijkpunt in deze ontbreekt.

Verdeling naar soort kindplaatsen in TNS NIPO steekproef en CBS gegevens

Vanaf maart 2005 waren de CBS gegevens over de verdeling naar kindplaatsen in 2003 bekend. De steekproef van de nulmeting is na de éénmeting vergeleken met de CBS gegevens als ijkpunt. De resultaten vindt u in onderstaande tabel.

Steekproef nulmeting vergeleken met CBS gegevens naar verdeling over soort kindplaatsen naar percentage kinderen dat gebruik maakt van formele kinderopvang (BSO en KDV samen genomen)

Basis: kinderen	Steekproef December 2004 N=1885	Steekproef December 2004 gewogen naar kindplaats CBS N=2023	CBS gegevens 2003
TOTAAL BEDRIJFSPLAATS	56%	66%	66%
Subsidieplaats	16%	11%	11%
KOA plaats	7%	5%	5%
Particuliere plaats	21%	18%	18%

Uit deze vergelijking kan worden afgelezen dat door de ophogingen middels aanvullende steekproeven de groepen subsidieplaatsen en KOA plaatsen iets oververtegenwoordigd zijn.

De steekproef is herwogen naar soort kindplaats conform de CBS gegevens van 2003. Daarmee zijn de resultaten van het onderzoek representatief voor de totale populatie van huishoudens met kinderen tussen 0 en 12 jaar die gebruik maken van formele kinderopvang anno 2004.

Respons en non-respons

De groep ondervraagden waarover alleen een decembermeting is en geen effectmeting gegevens, bestaat uit in totaal 60 respondenten (gewogen voor kindplaats).

Er zijn op de meeste relevante achtergrond variabelen (geslacht, opleiding, inkomen regio etc.) geen significante verschillen gevonden tussen deze groep en degenen die wel aan de metingen in 2005 hebben deelgenomen met uitzondering van de volgende twee:

- in de non responsgroep treffen we iets vaker ondervraagden aan die in december aangaven niet te weten welke kindplaats men had. Ook subsidieouders zijn wat oververtegenwoordigd in de non-respons groep ($\alpha < .05$);
- in de non-responsgroep treffen we vaker ondervraagden aan die in december gebruik maakten van de BSO en/ of het GOB en minder gebruikers van het KDV ($\alpha < .05$).

Qua uren gebruik dat men van formele kinderopvang maakte zijn er geen verschillen tussen non-responsgroep en de responsgroep.

Op grond van bovenstaande kan worden geconcludeerd dat de non-responsgroep nauwelijks afwijkend is van de nulmeting.

BIJLAGE 3: PROFIEL VAN GEBRUIKERS FORMELE KINDEROPVANG (december 2004)

In dit hoofdstuk wordt een korte schets gegeven van de gebruiker van formele kinderopvang. Er hebben zich t.a.v. het profiel van de gebruiker in de periode tussen december 2004 en maart 2005 geen substantiële wijzigingen voorgedaan. Voor de leesbaarheid is ervoor gekozen geen vergelijkende cijfers te geven, maar de cijfermatige onderbouwing te baseren op de nulmeting. De aspecten waar wijzigingen zijn worden specifiek benoemd.

De gebruikers

De gemiddelde gebruiker van formele kinderopvang is:

Middelbaar of hoog opgeleid, 35 jaar, werkt in loondienst, heeft een (werkende)partner, een bovengemiddeld huishoudinkomen en woont in een stedelijk gebied.

Gebruikers van formele kinderopvang hebben een *relatief hoger gezinsinkomen* dan het gemiddelde Nederlandse huishouden. Bijna de helft van de respondenten heeft een belastbaar gezinsinkomen dat lager is dan € 45.000. Ruim een kwart geeft een inkomen aan de fiscus op dat € 56.500 of hoger is (zie tabel 8 van bijlage 4). Er zijn geen gegevens bekend van de verdeling naar belastbare inkomens in Nederland. Wel is de verdeling van bruto jaarinkomens van de Nederlandse huishoudens bekend (zie tabel 2 van bijlage 4). In de praktijk zal door aftrekposten e.d. het belastbare inkomen meestal lager liggen.

De gemiddelde gebruiker van formele kinderopvang is *middelbaar - of hoogopgeleid* (zie tabel 2 van bijlage 4). Uit eerdere onderzoeken (o.a. Trendonderzoek 2002, 2003) is bekend dat hoger opgeleiden meer gebruik maken van kinderopvang dan lager opgeleiden. Vooral het percentage met ten hoogste een LBO opleiding is laag (7% in deze steekproef vs. 21% landelijke huishoudens met kinderen).

De huishoudens

Het gemiddelde huishouden dat gebruik maakt van kinderopvang:

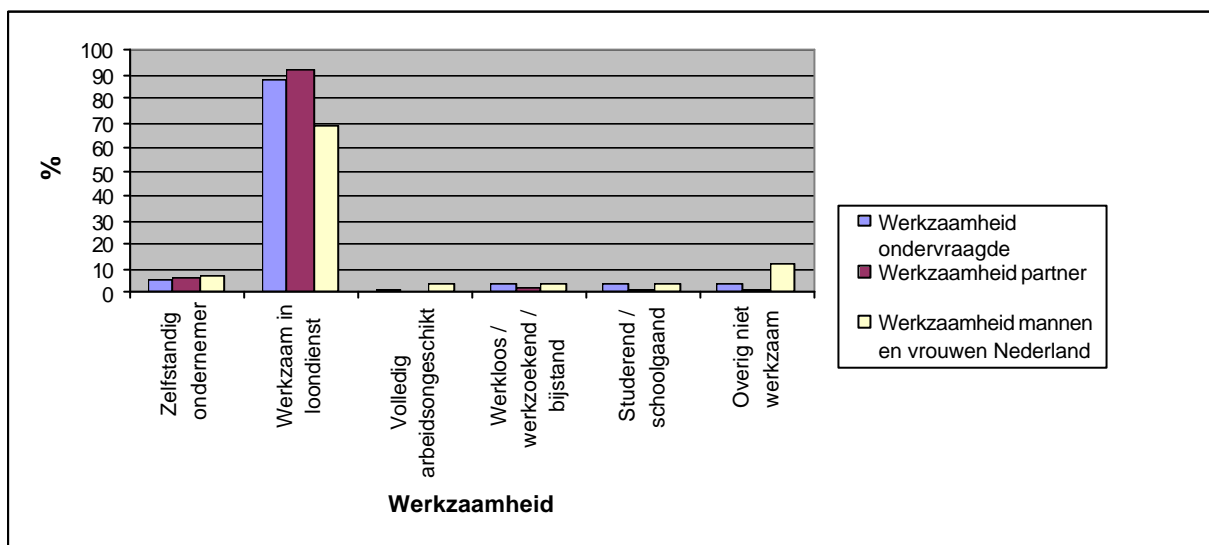
- is "**anderhalfverdiener**": de ene partner werkt tussen 32 en 40 uur, de andere 25 uur; samen werken beide partners ongeveer 60 uur per week;
- heeft gemiddeld **18 uur per week opvang nodig** - zijn gelijktijdig ongeveer 18 uur buitenshuis werkzaam;
- heeft **gemiddeld 1,7 kinderen**, iets minder dan het Nederlandse gemiddelde.
- werkt in loondienst of is zelfstandig ondernemer.

Het *aantal kinderen* per huishouden is gemiddeld bijna 1,7 (zie tabel 11 van bijlage 3). Huishoudens met drie of meer kinderen zijn vergeleken met het landelijke gemiddelde ondervertegenwoordigd. Uit eerder onderzoek (Trendonderzoek 2002) is bekend dat bij grotere huishoudens minder gebruik wordt gemaakt van formele kinderopvang.

In de *verdeling naar provincie* is een zeer lichte ondervertegenwoordiging van respondenten uit het zuiden te zien. Dit wordt mogelijk veroorzaakt door uit eerder onderzoek (Trendonderzoek 2003) gebleken sterkere principiële weerstand tegen formele kinderopvang in die provincies. In tabel 5 en 6 van bijlage 4 wordt de spreiding van de respondenten vergeleken met de verdeling van huishoudens in Nederland over de provincies.

Gebruikers van kinderopvang zijn vergeleken met de Nederlandse bevolking beduidend vaker werkzaam *in loondienst*.

Grafiek 1: Werksituatie van mannen en vrouwen algemeen en gebruikers van formele opvang in december 2004

De meeste verzorgers in het huishouden zijn werkzaam in loondienst. Ongeveer 5% van de respondenten combineert twee werkzaamheden zoals een studie en baan.

Ook de partner van de ondervraagde is bijna in alle gevallen werkzaam in loondienst. Studeren en andere niet-betaalde activiteiten zien we meer bij de verzorger dan bij de partner.

Gemiddeld *werkt de verzorgende partner 25 uur per week buitenshuis*. De partner van de ondervraagde heeft in de helft van de gevallen een betaalde baan die tussen de 32 en 40 uur ligt (zie tabel 11 van bijlage 4). Dit komt overeen met het beeld uit onderzoek van Prof. Dr. J. Plantenga, dat de formele opvang vooral gebruikt wordt door anderhalf verdiemers.

BIJLAGE 4: TABELLEN MET BETREKKING TOT RESPONS EN REPRESENTATIVITEIT

De tabellen 1 tot en met 12 betreffen de verdeling van de ondervraagden aan op de achtergrondvariabelen afgezet tegen de Nederlandse bevolking als totaal.

De tabellen zijn weergegeven voor de totale groep ondervraagde huishoudens in december 2004, gewogen naar kindplaats. (n=1380).

Tabel 13 geeft de verdeling van de ondervraagden aan naar het soort kindplaats dat ze in december 2004 hadden.

Tabel 1: Geslacht van de invuller

N=1380		%
	Man	13,3
	Vrouw	86,7
	Totaal	100,0

Tabel 2: Hoogst gevolgde opleiding

N=1380	%	Nederland *
Lager onderwijs	0,5	3,5
Lager beroepsonderwijs	5,7	17,1
Middelbaar algemeen voortgezet onderwijs	6,5	4,6
Middelbaar beroepsonderwijs	29,4	39,5
Hoger algemeen en Wetenschappelijk onderwijs, VWO	10,4	2,9
Hoger beroepsonderwijs en Wetenschappelijk onderwijs (kandidaats)	28,3	21,8
Wetenschappelijk onderwijs (doctoraal)	19,2	10,2
Totaal	100,0	100,0

* huishoudens met kinderen CBS 2004.

Tabel 3: Heeft u op dit moment een partner? *

N=1380	%	Nederland *
Ja	87,6	82,8
Nee	12,4	17,2
Totaal	100,0	100,0

* meerpersoonshuishoudens met kinderen CBS 2004

Tabel 4: Aantal kinderen huishouden tussen de 0 en de 12 jaar

N=1380	%	Nederland **
1	43,9	40,1
2	47,2	41,9
3 of meer	8,9	18,0
Totaal	100,0	100,0

* huishoudens met kinderen tot 13 jaar, CBS 2004

Tabel 5: Verdeling respondenten naar provincie

N=1380	Steekproef	Nederland *
Groningen	4,0%	3,3%
Friesland	3,5%	3,9%
Drenthe	3,6%	3,0%
Overijssel	7,9%	6,9%
Flevoland	3,5%	2,5%
Gelderland	11,8%	12,3%
Utrecht	6,6%	7,0%
Noord-Holland	15,4%	15,5%
Zuid-Holland	22,2%	21,1%
Zeeland	1,7%	2,3%
Noord-Brabant	13,2%	15,2%
Limburg	6,6%	7,2%
Totaal	100,0%	100,0%

* huishoudens met kinderen CBS 2004

Tabel 6: Verdeling respondenten naar regio indeling (Nielsen)

N= 1380	%	Nederland *
3 grote steden	9,9	10,5
Rest Westen	34,2	33,5
Noord	11,1	9,8
Oost	23,3	21,6
Zuid	21,5	24,6
Totaal	100,0	100,0

* huishoudens met kinderen CBS 2004

Tabel 7: Stedelijkheidsgraad gemeente 2004

N=1380	%	Nederland *
Zeer sterk stedelijk	18,9	15,8
Sterk stedelijk	35,2	27,1
Matig stedelijk	21,1	21,3
Weinig stedelijk	16,9	22,2
Niet stedelijk	8,0	13,6
Totaal	100,0	100,0

* huishoudens met kinderen CBS 2004

Tabel 8: Belastbare jaarinkomen van het huishouden

	Aantal	%	Cumulatief %
tot € 13.195	76	5,7	5,7
€ 13.195 - € 29.750	182	13,8	19,5
€ 29.750 - € 45.000	409	30,9	50,4
€ 45.000 - € 56.500	285	21,5	71,9
€ 56.500 - € 89.250	289	21,8	93,7
Meer dan € 89.250	84	6,3	100,0
Totaal	1326	100,0	
Wil niet zeggen	54		
Totaal	1380		

Tabel 9: Bruto jaarinkomen huishoudens in Euro's *

N=1160*	Aantal	%*	CBS 2004**
Tot €13.500	23	2,3	6,8
13500 - 28500	128	12,8	16,1
28500 - 45000	277	27,6	27,1
45000 - 56000	210	21,0	17,8
56000 - 91000	293	29,3	25,1
91000 of meer	70	7,0	7,2
Totaal respons	1001	100,0	100
Weet niet	70		
Wil niet zeggen	90		
Totaal non respons	160		
Totaal	1160		

* steekproef uit TNS NIPOBase panel herwogen voor kindplaats

** huishoudens met kinderen CBS 2004

Tabel 10: Werkzaamheid ondervraagde (meer antwoorden mogelijk)*

N=1380	%
Zelfstandig ondernemer	5.6%
Werkzaam in loondienst	88.1%
Werkzaam in onbetaalde functie	0.6%
Volledig arbeidsongeschikt	0.8%
Werkloos \ werkzoekend \ bijstand	3.8%
Studerend \ schoolgaand	3.3%
Neem deel aan een reïntegratie- of inburgeringtraject	1.8%
Anders	1.5%
Totaal	105.6%

Tabel 11: Werkzaamheid partner (meer antwoorden mogelijk)*

N=1208	%
Zelfstandig ondernemer	6.7%
Werkzaam in loondienst	91.9%
Werkzaam in onbetaalde functie	0.1%
Volledig arbeidsongeschikt	0.1%
Werkloos \ werkzoekend \ bijstand	1.4%
Studerend \ schoolgaand	0.8%
Neem deel aan een reïntegratie- of inburgeringtraject	0.3%
Anders	0.4%
Totaal (met partner)	101.7%

Tabel 12: Werkzaamheid mannen en vrouwen in Nederland *

	GESLACHT		Totaal
	Mannen	Vrouwen	
Ondernemer	10,9%	4,5%	7,6%
Loondienst (excl. overheid)	66,5%	53,2%	59,7%
Overheidsdienst	9,2%	9,4%	9,3%
Arbeidsongeschikt	2,3%	4,4%	3,4%
Werkloos/bijstand	2,6%	4,8%	3,8%
VUT/gepensioneerd	0,1%	0,6%	0,4%
Studerend	4,3%	3,9%	4,1%
Overig niet werkzaam	4,0%	19,2%	11,8%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

* tussen 20 en 50 jaar in meerpersoonshuishoudens, CBS 2004

Tabel 13: Formele kinderopvang naar financiering van de kindplaats in 2004

Basis: kinderen (herwogen)	December 2004 Totaal N=2023
Soort kindplaats	% van kindplaats
Bedrijfsplaats: Alleen bijdrage van mijn werkgever	25.6%
Bedrijfsplaats: Alleen bijdrage van werkgever partner	12.5%
Bedrijfsplaats: Bijdrage van beide werkgevers	25.5%
Bedrijfsplaats: Weet niet of geen antwoord	2.6%
Subsidieplaats	10.7%
KOA plaats	5.1%
Particuliere plaats	18.0%
Totaal	100,0

Tabel 14: Belastbaar inkomen van gebruikers formele kinderopvang in september 2005

	Gebruikers 2004 en blijvers in 2005	Nieuwe instroom
N=	1128	367
tot €13.195	5,0	3,8
€13.195 - €29.750	14,2	15,1
€29.750 - €45.000	30,5	32,8
€45.000 - €56.500	22,7	21,1
€56.500 - €89.250	21,5	21,5
Meer dan €89.250	6,1	5,7
Totaal	100,0	100,0